

Chiropcontact

**Contactblad van de vleermuizenwerkgroep van
Natuurpunt vzw**

16^e jaargang nr. 3

Vleermuizenwerkgroep

Voorzitter: Alex Lefevre

Klissenhoek 85, 2290 Vorselaar, 014 51 62 01

[vleermuizenalex@yahoo.com](mailto: vleermuizenalex@yahoo.com)

Secretaris: Sven Verkem

[verkem.dhooghe@fulladsl.be](mailto: verkem.dhooghe@fulladsl.be)

Penningmeester: Kris Boeckx

Koeneind 13, 2440 Geel, 014 59 26 26

[Kris.Boeckx@vleermuizeninfo.be](mailto: Kris.Boeckx@vleermuizeninfo.be)

Provinciale coördinatoren

West-Vlaanderen: Bob Vandendriessche

Begoniastraat 26, 8020 Oostkamp, tel: 0477 75 74 91

[bob.vandendriessche@natuurpunt.be](mailto: bob.vandendriessche@natuurpunt.be)

Oost-Vlaanderen: Pieter Blondé

Braambrugstraat 43, 9700 Oudenaarde, 0488 36 22 79

[Pieterblonde@hotmail.com](mailto: Pieterblonde@hotmail.com)

Antwerpen: Filip Borms

Roosendaalbaan 21, 2920 Kalmthout, 03 666 15 56

[filipborms@hotmail.com](mailto: filipborms@hotmail.com)

Limburg: Ghis Palmans

Volmolenstraat 1, 3910 Neerpelt, 011 64 82 74

[ghis.palmans@dxadsl.be](mailto: ghis.palmans@dxadsl.be)

Brabant:

Contactpersoon Natuurpunt: Goedele Verbeylen

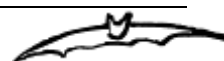
Coxiestraat 11, 2800 Mechelen, 015 29 72 44

[Goedele.Verbeylen@natuurpunt.be](mailto: Goedele.Verbeylen@natuurpunt.be)

Wie jonger is dan 25 en interesse heeft in vleermuizen, kan ook contact opnemen met de vleermuizenwerkgroep van JNM

JNM, Kortrijksepoort 192, 9000 Gent, 09 223 47 81

[zwg@jnm.be](mailto: zwg@jnm.be)

Voorwoord

De voorzitter is met vakantie, de Europese nacht van de vleermuis is in aantocht en de dagen zijn aan het korten.

En bijgevolg is het naar jaarlijkse gewoonte mijn beurt om een voorwoord te plegen.

De voorbije maanden juni en juli werden zoals steeds beheerst door de dwergvleermuizen en hun kolonies. Medewerkers werden bedolven onder massa's telefoons en mails. Stuk voor stuk radeloze burgers op zoek naar een oplossing voor 'hun probleem'. Voor enkelen inderdaad een probleem, voor anderen kan men de vraag stellen wat ze op het platteland komen zoeken. De grote schoonmaak? Zijn ze de wijze woorden van het indianenstamhoofd 'de aarde is niet van ons, wij zijn van de aarde' vergeten?

Wat dit jaar ook opviel is dat een aantal klagers het nodig vond om systematisch elke medewerker op te bellen in de hoop er toch één bereid te vinden om de kolonie weg te vangen. Dat het allemaal vrijwilligers zijn en daar bijgevolg niet toe gemachtigd, kan hun geen barst schelen. Erbij vertellen dat schelden en dreigen ook tot hun geplogenheden behoort, hoef ik insiders niet te vertellen..... Het is dan ook niet verwonderlijk maar desalniettemin pijnlijk vast te stellen dat meer en meer medewerkers de massa oproepen beu zijn en niet langer willen belast worden met dit fenomeen.

Maar betreft het hier geen taak van de overheid of meer bepaald van haar instantie die instaat voor bos en natuur? Wat gebeurt er echter in de realiteit? Provinciebesturen en natuurverenigingen schuiven de zwarte piet door naar de top van de verantwoordelijke instantie en die doet of haar neus bloedt. Probleem? Welk probleem?

En wie is in eerste instantie het slachtoffer van deze struisvogelpolitiek? Juist ja, die kleine vleermuis. Voor de meeste mensen 'de vleermuis' als er over deze zoogdieren gesproken wordt.

En in de tweede plaats die arme idealistische vrijwilliger. Die man/vrouw die het waagt het voor deze duivelskinderen op te nemen.

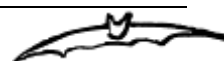
Beste overheid,

Wordt het niet stilaan tijd om de kop niet langer in het zand te steken?

Een centraal meldpunt met mogelijkheid tot uitleg over wat er juist aan de hand is, is echt geen luxe maar gewoon noodzakelijk!

Of moet eerst 'de vleermuis' uit parken en tuinen verdwijnen om dan via een geldverslindende campagne het tij alsnog proberen te keren?

Kris Boeckx

Allerlei

Inrichting kapelzolder Mater Dei voor vleermuizen mei 2009

(Ludwig Darcis)

Het is al langer bekend dat er in de gebouwen van Mater Dei vleermuizen verblijven. Zo werd er al een 'gewone dwergvleermuis' (tijdens haar winterslaap op een deur) en een 'grootoorvleermuis' (die opgesloten zat in de gangen) gevonden. Ook is er in december 2005 een inventaris gemaakt van de soorten vleermuizen op onze kapelzolder. De aanwezigheid van de gewone dwergvleermuis, grootoorvleermuis en laatvlieger werd vastgesteld.

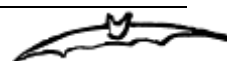
Het idee is toen gegroeid om onze kapelzolder vleermuisvriendelijk te maken.

Eind 2008 hebben wij kunnen gebruik maken van subsidies (Bataction) om onze kapelzolder in te richten via ANB (Agentschap van Natuur en Bos). In januari 2009 werd er een protocol ondertekend door ANB, Natuurpunt (Vleermuizenwerkgroep) en WICO Campus Mater Dei. De contacten liepen zeer vlot via Nico Verwimp van ANB.

Eind april 2009 zijn de werken begonnen. Ongeveer een maand later waren ze voltooid. Het resultaat mag gezien worden. Van harte dank aan iedereen die dit project mogelijk maakte.

Wat is er gerealiseerd?

1. Een wand om de luchtcirculatie tot een minimum te herleiden met een toegangsdeur voorzien van een vlieggat.

2. Twee vensters zijn voorzien van een invliegopening.

Venster zuiden (kant speelplaats)

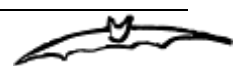
Venster westen (tussen klooster en kapel)

3. De overige vensters zijn verduisterd

Venster noorden (tussen blok D en kapel)

1. Er zijn enkele microverblijfplaatsen voorzien. Hier kunnen vleermuizen zich extra verstoppen

2. Er is een loopbrug voorzien om bij de invliegopeningen (vensters) te komen. Via deze loopbrug kunnen wij nu op een veilige manier verdere gegevens over de vleermuizen verzamelen. Ook is er een loopbrug voorzien die leidt naar onze kerkuilenkast. Hierin zijn dit jaar voor het eerst braakballen gevonden. Hopelijk vindt de kerkuil in de toekomst opnieuw zijn weg naar onze school!

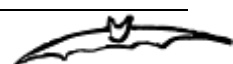
Loopbrug grote zolder

Loopbrug naar kerkuilenkast op kleine zolder

Door de kapelzolder vleermuisvriendelijk te maken, hopen wij dat deze 'lieve' zoogdiertjes er zich nog beter gaan thuis voelen. Zo kunnen ook de leerlingen in de toekomst wat opsteken van de vleermuizen.

Ondertussen hebben al heel wat leerlingen in onze school op deze manier wat bijgeleerd over vleermuizen en kerkuilen

Verslag van het onderzoek naar zwermende vleermuizen in en rondom het Hoornwerk van Antwerpen. Ieper, 18 en 19 september 2009.

(Vleermuizenwerkgroep West-Vlaanderen - Bob Vandendriesche)

Inleiding

Tijdens het weekend van 18 en 19 september 2009 voerde de Vleermuizenwerkgroep West-Vlaanderen na overleg met het Agentschap voor Natuur en Bos een onderzoek uit naar het voorkomen van zwermende vleermuizen in en om het Hoornwerk van Antwerpen aan de Ieperse stadsvesten. Doel van het onderzoek was nagaan in hoeverre dit object door vleermuizen niet alleen gedurende de winter (als slaappleats) wordt gebruikt, maar ook in het vroege najaar. In de periode eind juli tot oktober verkennen vleermuizen potentiële winterslaappleats. Tijdens deze verkenningsstochten vindt heel wat sociale interactie plaats tussen de vleermuizen, vooral - maar niet alleen - tussen soortgenoten. In het latere najaar vindt er wellicht ook paarvorming en paring plaats. Van het Hoornwerk was bekend (onderzoek Vleermuizenwerkgroep) dat er naar West-Vlaamse maatstaven vrij grote aantallen vleermuizen overwinterden (enkele tientallen tot max. +/- 60), vooral (westelijke) baardvleermuizen, maar ook kleine aantallen watervleermuizen, franjestaarten, grootoorvleermuizen en mogelijk sporadisch ook een enkele meervleermuis (één waarschijnlijke waarneming door Joost Vandenberghe halverwege jaren '90) of zelfs ingekorven vleermuis (voorlopig geen waarnemingen). Over het gebruik van dit object in het najaar waren slechts sporadische gegevens beschikbaar. Met dit onderzoek hebben we geprobeerd om zicht te krijgen op eventuele activiteit van vleermuizen in en om het object in de periode tweede helft september.

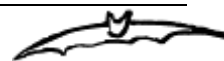
Resultaten op vrijdagavond 18 september

De eerste avond werd slechts een beperkt aantal Japanse netten opgezet. Er werd voor gekozen om eerst een andere techniek uit te proberen om vleermuizen te vangen (de 'methode Limburgse mergelgroeven'): na het binnenvliegen van een vleermuis worden de uitgangen afgesloten met een doek, waarna de ruimte verder wordt afgesloten met een zeil. Zodra de vleermuis op de muur landt, wordt ze eenvoudig met een handnet gevangen. In deze opstelling werd de doorgang naar de achterste kamers nog niet hermetisch afgesloten.

Op vrijdagavond werden drie baardvleermuizen en een grootoorvleermuis gevangen:

- 1 baardvleermuis (m.) buiten om 22u30. (oal 34,6).
- 1 grootoorvleermuis (m.) buiten om 22u35 (geen lichaamsmaten genomen).
- 1 baardvleermuis (v.) binnen om 23u45 (oal 35,6)
- 1 baardvleermuis (m.) binnen om 00u55 (oal 34,4)

Het was vrij duidelijk dat met de beperkte opstelling van uitsluitend Japanse mistnetten slechts een klein deel van de aanwezige rondvliegende vleermuizen gevangen werd. Tussen zonsondergang en ongeveer 01u 's nachts werd in totaal minstens enkele tientallen keren activiteit van vleermuizen vastgesteld (zonder zekerheid van totale aantallen uiteraard).

Resultaten op zaterdagavond 19 september

Op zaterdagavond werd omstreeks 19u begonnen met de opbouw van een groter aantal netten dan op vrijdagavond, zowel binnen als buiten, waaronder een groot aantal meters speciale vleermuisnetten.

Er werden in totaal 16 vleermuizen in de hand gedetermineerd: twee watervleermuizen (*Myotis daubentonii*), drie gewone grootoorvleermuizen (*Plecotus auritus*), vier franjestaarten (*Myotis nattererii*) en zeven gewone baardvleermuizen (*Myotis mystacinus*). Tijdens het determineren werd speciale aandacht besteed aan het onderscheid tussen gewone baardvleermuis en de oostelijke baardvleermuis (*Myotis Brandtii*) en eventueel de nimfvleermuis (*Myotis alcathoe*) en tussen gewone en grijze grootoorvleermuis (*Plecotus austriacus*). Deze soorten werden niet waargenomen.

Om 20u12 richting werd een hoog overvliegende rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) waargenomen.

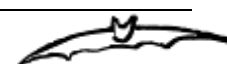
#	Soort	o.a.l. (mm.)	geslacht	vangst	Vangstplaats (zie plan)
1	Watervleermuis	37,9	v.	21u04	Mistnet binnen
1	Watervleermuis	40,2	v.	21u10	Mistnet binnen
1	Baardvleermuis	35,2	m.	22u27	Mistnet buiten tunnel 2
1	Baardvleermuis	33,7	m.	22u28	Mistnet buiten tunnel 2
1	Baardvleermuis	35,6	v.	22u55	Mistnet buiten tunnel 2
1	Grootoorvleermuis	38,4	m.	23u15	Mistnet buiten tunnel 2
1	Baardvleermuis	34,4	m.	23u25	Mistnet buiten tunnel 1
2	Franjestaart	42,3 en 38,6	m. en v.	23u28	Mistnet buiten tunnel 1
1	Grootoorvleermuis	38,8	m.	23u55	Mistnet buiten tunnel 2
1	Baardvleermuis	34,2	v.	00u03	Mistnet binnen
1	Franjestaart	39,9	m.	00u40	Mistnet buiten tunnel 1
1	Franjestaart	38,9	v.	00u50	Mistnet buiten tunnel 1
1	Baardvleermuis	35,5	v.	1u10	Mistnet buiten tunnel 1
1	Grootoorvleermuis	38,0	m.	1u30	Niet genoteerd
1	Baardvleermuis	34,1	m.	na 1u30	Niet genoteerd

Tabel 1: resultaten netvangsten Hoornwerk Ieper 19/09/09

Van alle dieren werd de soort en het geslacht bepaald. Ook de leeftijd van de dieren werd geschat aan de hand van o.a. de tandslijtage, tandplak, conditie van de vleugels en vleugelgewrichten, enz... De toestand van de geslachtsorganen werd bekeken met het oog op vaststellen van seksuele activiteit. Als algemene conclusie kunnen we stellen dat tijdens dit vangstweekend haast uitsluitend volwassen dieren gevangen werden. Er werden voor zover kon worden vastgesteld, geen eerstejaars dieren gevangen. Hoewel zich in dit seizoen wellicht toch al paarvorming voordoet, werden bij de door ons gevangen dieren op dat moment weinig aanwijzingen van seksuele activiteit gevonden, af te leiden uit zowel omvang als kleur van de geslachtsorganen. Gedetailleerde gegevens werden in tabelvorm (naar sjabloon van A-J Haarsma) genoteerd door Pieter Blondé.

Conclusie van het onderzoek

Het mag duidelijk zijn dat de verwachte activiteit van vleermuizen in het najaar in en rond het Hoornwerk met dit onderzoek uitgebreid aangetoond is. Gedurende nauwelijks twee nachten komen minstens een twintigtal vleermuizen van minstens vier verschillende soorten het object

gedurende verschillende momenten van de nacht uitgebreid inspecteren. Ze vliegen het object in en uit en er vindt sociale interactie plaats tussen de vleermuizen. Bij de vier gevangen franjestaarten was duidelijk te zien dat ze in paar vlogen.

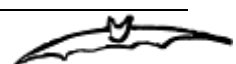
Het spreekt vanzelf dat verstorende menselijke activiteiten in deze periode van het jaar een ernstige impact kunnen hebben op het gedrag van de vleermuizen. Het is niet uit te sluiten dat een verstoring in het najaar als gevolg heeft dat de vleermuizen een andere plek zoeken om te overwinteren. Gelet op de ter zake geldende decreten zullen verstorende activiteiten niet alleen 's winters maar ook in het najaar vermeden moeten worden.

2de Internationale Bat Meeting Berlijn 2010

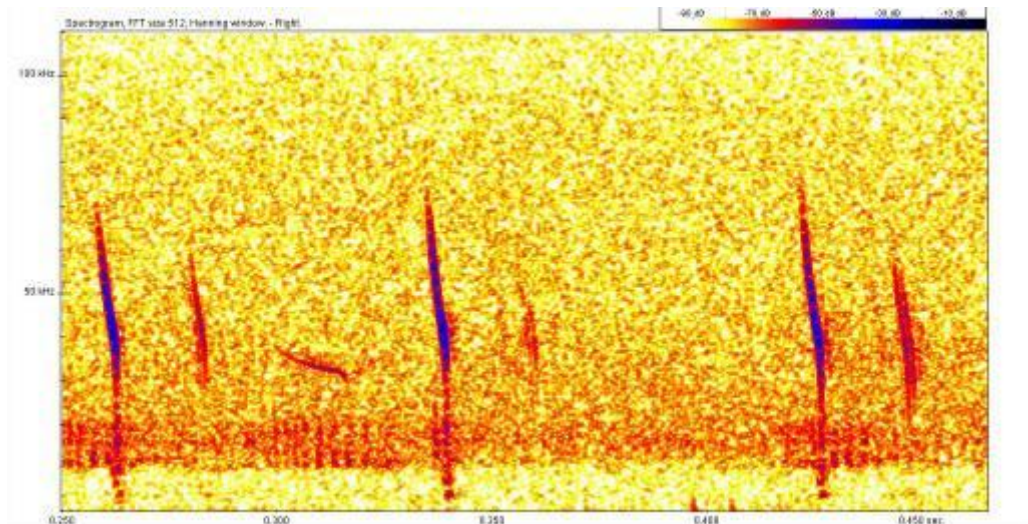
(Wendy De Coster (1))

Het onderwerp van deze driedaagse meeting was 'Bat Biology and Infectious Diseases'. Wendy heeft van alle voordrachten een uitgebreide Nederlandstalige samenvatting gemaakt en deze ons ter beschikking gesteld. Het geheel omvat 42 blz. en is daardoor minder geschikt om in bijlage mee te zenden. Geïnteresseerden mailen dan ook best naar kris.boeckx@vleermuizeninfo.be. Het verslag wordt je dan toegestuurd.

(1) Wendy De Coster is studente aan het Hoger instituut voor verpleegkunde&biotechniek te Roeselare en werkt samen met VOC Merelbeke rond de opvang en revalidatie van gekwetste vleermuizen. Een diersoort die vooralsnog op dit gebied op zijn minst gezegd stiefmoederlijk behandeld wordt. Ze is dan ook volop bezig zich via buitenlandse stages in deze materie te bekwamen met het doel een bat-hospital op te starten.

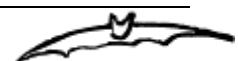
Mystery bat call

De opname is gemaakt aan het Albertkanaal ter hoogte van de brug te Geel-Stelen.

De puls die de aanwezigheid van een tweede soort vleermuis verradt, is de derde van links: een voorbijvliegende meervleermuis. Het is een FM-puls waarbij het middelste gedeelte sterk uitgerekt is. De pulsinterval is zo groot dat op de opname met een tijdsduur van 3 secondes er maar één puls geregistreerd is.

Het Albertkanaal is zo breed dat wanneer de vleermuis passeert ze amper of niet hoorbaar is op de detector. Onder bruggen versmalt het kanaal waardoor ze gedetecteerd kan worden.

Uit de krant

van onze mediawatcher Wout Willems

Uit De Gazet Van Antwerpen van 4 juni 2010

Vlaamse subsidie voor Fort van Duffel

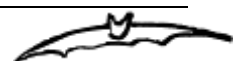
Vlaams minister van Toerisme Geert Bourgeois (N-VA) investeert bijna 3,8 miljoen euro in 27 nieuwe toeristisch-recreatieve projecten in Vlaanderen. Hiermee wil de minister de uitbouw en vernieuwing van toeristische infrastructuur aanmoedigen. In onze regio valt de vzw Kempens Landschap in de prijzen. Die vzw kocht eind vorig jaar het Fort van Duffel. Kempens Landschap, gemeente en provincie willen het spoorwegfort uitbouwen tot dé zuidelijke toegangspoort van de buitenste fortengordel rond Antwerpen.

Er komt ook een belevingstentoonstelling die de bezoeker onderdompelt in de geschiedenis van het fort en kennis laat maken met de huidige bewoners: de vleermuizen. Daarnaast gaat de bezoeker - samen met een gids - op ontdekking in de aarddonkere onderaardse gang.

Uit Het Laatste Nieuws van 5 juni 2010

Gemeente wil fort niet kopen

Het gemeentebestuur van Beveren heeft aan de cultuurraad laten weten dat het niet ingaat op de vraag om het fort van Haasdonk te kopen. Het fort is door de Vlaamse regering opgenomen in de lijst van overwinteringplaatsen voor vleermuizen. Het behoud en het beheer is toegewezen aan Natuurpunt-WAL. Het gemeentebestuur is echter geen vragende partij om het oude fort aan te kopen. De provincie Oost-Vlaanderen heeft mogelijk wel interesse.

Uit Het Nieuwsblad van 9 juni 2010

Vleermuizen redden Venetië

De Italiaanse stad Venetië gaat vleermuizen inzetten om muggen te lijf te gaan. Venetië wordt geplaagd door duizenden Aziatische tijgermuggen. De hinderlijke muskieten zorgen niet alleen voor jeukende muggenbeten. Ze kunnen ook een tropische ziekte overbrengen.

Een vleermuis kan per nacht wel 3.000 muggen verorberen. De stad heeft nu aan haar inwoners gevraagd om vleermuizenkasten in hun tuin of aan hun huis op te hangen.

Uit Het Nieuwsblad van 16 juli 2010

Politie controleert vleermuizentellers

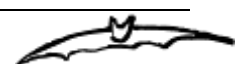

Een professor hielp vorige week een vriend bij het tellen van vleermuizen. Een buurman vond dat verdacht en belde de politie. De lokale politie van Bierbeek werd vorige week donderdag omstreeks 22.30uur gealarmeerd door een man uit de Stationsstraat in Lovenjoel. Die had twee mannen in een wagen opgemerkt aan de kerk. Volgens de getuige was het duo met zaklampen bezig en ging het vermoedelijk om inbrekers. Toen de toegesnelde agenten de 'verdachten' controleerden werd al snel duidelijk dat het om een misverstand ging. In het voertuig zaten Frank Claessens, professor Moleculaire Endocrinologie (hormonen) aan de KU Leuven en Luc Mesmans van Natuurpunt.

'We waren donderdagnacht eropuit getrokken om de kraamkolonie vleermuizen in de toren van de kerk te tellen', zegt Claessens. 'Telkens een vleermuis buitenfladderde riep een van ons een nummer. Om in het donker notities te kunnen maken hadden we een hoofdlamp opgezet. Dat moet de burens ongerust hebben gemaakt.'

De onverwachte aanwezigheid van de agenten deed de dierenvrienden niet schrikken. 'Plots stond er een combi naast ons voertuig', luidt het. 'De agenten kwamen een kijkje nemen. Meer was er niet aan de hand.'

Met de vleermuizen in Bierbeek gaat het alvast uitstekend. 'Het aantal wijfjes dat tijdens de paartijd naar de kolonie komt, is gestegen tot 91', zegt Claessens. Naar aanleiding van het jaar van de biodiversiteit adopteerde de gemeente, onder impuls van ambtenaar Karel Rausch, een kraamkolonie vleermuizen.

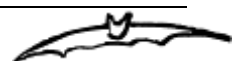

Uit Het Laatste Nieuws van 5 augustus 2010

Op verkenning in vleermuizenkelder

Een twintigtal kinderen van 10 tot 12 jaar hebben gisteren deelgenomen aan de 'Nacht van de Vleermuis'. Op het kasteeldomein Hof ter Saksen trokken ze 's middags naar de ijskelder om er de winterverblijfplaats van de gevleugelde zoogdiertjes van dichtbij te bekijken. Daarna mochten ze hun eigen vliegend exemplaar in elkaar knutselen. Gisterenavond was er nog een tweede luik. Dan mochten jongeren mee met gids Arno Thomaes van Natuurpunt-Wal om met de bat-detector op zoek te gaan naar vleermuizen.

"Die zijn dankzij de Harry Potter-films bij de jeugd populairder dan ooit", klinkt het lachend bij de initiatiefnemers.

Mededelingen, activiteiten

Giften

Het rekeningnummer waarop giften mogen gestort worden is: 230-0524745-92 van Natuurpunt Studie. Voor de vleermuizenwerkgroep mag het projectnummer 2461 (Werkgroep Vleermuizen) gebruikt worden.

Abonnee Chirocontact

Wil je Chirocontact in de toekomst niet meer ontvangen, geef dan jouw naam en emailadres door aan vleermuizen@natuurpunt.be. Ook nieuwe abonnees voor Chirocontact kunnen zich via hetzelfde adres aanmelden. Graag met vermelding van provincie en adres. Mededelingen en artikels stuur je best naar kris.boeckx@vleermuizeninfo.be.

Evenementen Nacht van de vleermuis

Waar en wanneer er een Nacht van de vleermuis doorgaat, vind je op:

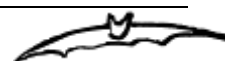
http://www.natuurpunt.be/nl/vereniging/campagnes-en-acties/nacht-van-de-vleermuis-in-jouw-buurt_1883.aspx

Cursusaanbod Natuurpunt educatie

(Tinneke Thijs)

“Vrijwilliger ! Maak het verschil” is de slogan van het Europees jaar van de vrijwilliger 2011. Vrijwilligers zijn meer dan ooit nodig. Natuurpunt Educatie biedt daarom vanaf 2011 een uitgebreid programma aan van kadervorming. Met een belevingscursus, een basiscursus en een reeks opleidingen, praktijklessen en modules. Maar ook educatie voor duurzame ontwikkeling, met cursussen en activiteiten rond duurzaamheid en samenleving, maakt deel uit van het cursusaanbod.

Via deze weg willen wij u en uw werkgroep(en) op de hoogte stellen van ons vormingsaanbod. Hebt u vragen bij één van onze vormingen, aarzel dan niet en contacteer Natuurpunt Educatie via telefoon 014 47 29 55 of mail educatie@natuurpunt.be. Voor een portfolio met het cursusaanbod stuur je best een mail naar hetzelfde adres.

Uitsmijter Chirocontact 16 nr 2

Als de naam Pol Voet valt, zijn insiders op hun hoede! Wij hadden van hem een hele tijd niks meer gehoord en plots is hij daar terug. Welcome back, Polle!
O ja, zijn eigen aard getrouw was het uiteraard een getrukeerde foto!

Nieuwe vleermuissoort laat zich vangen met vlindernet!

Onlangs kreeg Natuurpunt volgende vraag toegestuurd:

Subject: welk ras?

De kinderen hebben 2 vleermuizen gevonden in de tuin en met een vlindernet gepakt, ik probeer te weten welk ras dit is, maar kan het niet meteen vinden. Kunt u mij helpen?

dank

En de bijhorende foto is ditmaal niet getrukeerd !

Tot mijn grote teleurstelling moet ik het antwoord schuldig blijven. Ik die dacht toch iets van vleermuizen af te weten! Al dacht ik aan een pijlstaartvl.....